

Jepov Rim: neskončna lepota

Francesco Condello

Dandanes je vse težje razumeti razloge, ki filmu prinesejo uspeh in posvečeni status. Še bolj zahtevno pa je predvideti, ali bo film ostal zapisan v zgodovini kinematografije ali pa bo sčasoma zapadel v pozabo. To v veliki meri velja tudi za leto 2013, v katerem tudi oskarji, ki smo jih spremljali v začetku marca, niso zmogli izpostaviti pravega zmagovalca: najpomembnejše nagrade (za najboljši film, najboljšo igralsko zasedbo, najboljši scenarij ...) so bile tako razdeljene med pol du-cata filmov, prejemnik največjega števila kipcev (*Gravitacija*, triler mehiškega režiserja Cuaróna, ki se odvija na Mednarodni vesoljski postaji) pa je svojo bero požel večinoma z nagradami »tehnične« narave. V času, ko vlada vsesplošno prepričanje, da se oskarji, ki so nekoč predstavljali nesporno avtoriteto na področju kinematografije, vse bolj nagibajo k potrditvi finančnih investicij velikih produkcijskih hiš in okusa masovne publike, smo se odločili, da se bomo osredotočili na izdelek, nagrajen v kategoriji najboljšega tujejezičnega filma.

V tej kategoriji so bili skozi leta vedno nagrajevani kakovostni filmi, ki se po namerah, še bolj pa po proračunu, močno razlikujejo od hollywoodskih blockbusterjev: ukvarjali se bomo z *Neskončno lepoto* (*La grande bellezza*, 2013) italijanskega režiserja Paola Sorrentina.

Mojstrovina ali »prebrisan« film?

Vse od uradne predstavitve na lanskem festivalu v Cannesu je *Neskončna lepota* počasi pridobivala vse večje odobravanje kritike in občinstva, zmagovala nagrado za nagrado (najboljši tuji film na angleških nagradah BAFTA in Golden Globes, absolutni zmagovalec Evropskih filmskih nagrad) in ustvarila tisto ustno izročilo, ki je osnovni vzvod vsakega neameriškega filma, ki želi prodreti v Hollywood.

Pri tem pa je zanimivo, da navdušenje, ki je zavladalo po svetu, ni ustrezno odmevu v domovini, čeprav bi lahko pričakovali, da se bo to spremenilo vsaj po tem, ko je osvojil oskarja, pač po stari italijanski navadi, da se v zadnjem trenutku pridruži zmagovalcu. V Italiji je bil splošni sprejem kritike in publike hladen, če že ne izrecno negativen. K temu je nedvomno prispevala neprimerna (in izjemno reduktivna) etiketa nove »dolce

Italija Neskončne lepote je izgubila boj z Italijo vélike zgodovine, umetnosti in kulture, a tudi z bolj robato in pristnejšo Italijo vélikega italijanskega filma.

vite«, s katero so hiteli označevati film. Obstaja pa še en razlog, še ena navzočnost, ki se zdi še bolj moteča od fellinijevskega odmeva: mesto Rim. Dolge sekvence rimske panorame (skoraj veličastne turistične razglednice) so vzbudile obtožbe, češ, da je Sorrentino sicer resda ustvaril kakovosten film, ki pa je »prebrisan«, ustvarjen z jasnim namenom, da zmaga oskarja. Je torej *Neskončna lepota* véliki film ali komercialno podjetje? Zdi se, da se moramo v iskanju odgovora na to vprašanje ustaviti pri Rimu, predvsem pa pri vlogi, ki ga ima mesto v filmu.

Eksistencialna kriza nekega človeka

Za začetek moramo nujno izpostaviti nekatere glavne značilnosti tega dela.

Protagonist *Neskončne lepote* (odlično ga odigra Toni Servillo, glavni igralec že v treh od petih Sorrentinovih celovečercih) je Jep Gambardella, Neapelčan, ki se je kot mladenič preselil v Rim in po sili razmer postal novinar, ki svojo slavo dolguje edinemu (a uspešnemu) romanu, ki ga je napisal v mladosti. Predvsem pa je nesporni kralj rimske mondenosti (»Nisem hotel le sodelovati na zabavah, hotel sem moč, da jih uničim.«), organizator legendarnih zabav na čudoviti terasi s pogledom na Kolosej. Jep je oseba, ki živi življenje v znamenju užitka in hedonizma, življenje, ki ima pogled uprt izključno v sedanost (»Naši 'vlakci' so najlepši v vsem Rimu [...] zato ker ne vodijo nikamor«). Film pripoveduje (na vizualen, antinarativen in čisti kinematografski način, ki je značilen za Sorrentinovo filmografijo) o duhovni krizi, ki prevzame Jepa po njegovem 65. rojstnem dnevu (»Kdo sem? Tako se je začel eden od Bretonovih romanov ...«), in samoanalizi, ki vznikne iz nje. Jep se je tako prvič primoran soočiti s prihodnostjo, z idejo smrti (v tem je Jepovo vztrajno iskanje smisla sorodno enigmatični prisotnosti imena »rosebud«, ki lebdi v Wellesovemu *Državljanu Kaneu*), istočasno pa mora tudi ponovno ovrednotiti lastno preteklost (predvsem zaradi nepričakovane vesti o smrti njegove prve ljubezni). Na tem potovanju Jepa občasno spremlja serija likov z izrazito simboličnimi značilnostmi (pritlikava novinarka, pretenciozna in površinska umetnica, salonski intelektualci iz televizijskega studia, nedolžne nune, obolela ženska, prijatelj

romantik, kardinal, ki ljubi meso bolj kot duha, samomorilni mladenič, ki ne najde življenjskega smisla, svetnica ...), postavljenih v Rim, v katerem se slišijo daljni odmevi dantejevskih peklenskih krogov.

Rim ni bil zgrajen v Ameriki

To je najpomembnejši oskar za Italijo v zadnjih 15 letih. Če ne upoštevamo nagrad bolj »tehnične« vrste, ki so bile sicer številne, je Italija v zadnjih 25 letih pred filmom *Neskončna lepota* proizvedla tri hollywoodske uspešnice: Tornatorejev *Nuovo Cinema Paradiso* leta 1990 (kot zanimivost naj omenimo, da je Sorrentino nekoč izjavil, da je izbral režiserski poklic prav zaradi tega filma), Salvatoresov *Mediterraneo* leta 1992 in Benignijev *Življenje je lepo* leta 1999. Kaj je skupno tem filmom? Odgovor je preprost: govorijo o Italiji, ki ne obstaja. Ali bolje, govorijo o Italiji, ki je ni več, o povojni Italiji, o Italiji, ki so jo Američani spoznali najprej prek pripovedi vojakov, nato pa prek vélikega italijanskega neorealističnega filma in nekaterih odličnih italijansko-ameriških režiserjev (Scorsese, Coppola in drugi).

Ste morda gledali *Rimu z ljubeznijo* Woodyja Allena? To je točno tisti Rim, ki ga Američan pričakuje: staromodni, trdno zadržan v življenjskih užitkih (hrani, ljubezni, glasbi ...), predvsem pa opazovan z zornega kota turista. Takoj lahko ugotovimo, da se te značilnosti ponovijo v filmu *Neskončna lepota*: vzdušje iz nekih drugih časov (predvsem Jep, ki je človek iz neke druge Italije), hedonizem in že prej omenjeni »razgledniški« učinek.

Dekadencija imperija

Zgodovinske knjige nam pripovedujejo, da je bil konec Rimskega imperija zaznamovan s splošno razširjenim razkrojem navad v poplavi prostaškosti in površinskosti. V *Neskončni lepoti* prevladuje prav takšna atmosfera. Sorrentinov Rim zelo spominja na Milan, s katerim deli nekakšno malenkostno površinskost, prav tako pa spominja na sodobno Italijo, ki se je znašla v najhujši moralni dekadenci njenega modernega obdobja. Italija *Neskončne lepote* je najslabša Italija, je Italija, ki je sad berlusconizma: pisatelji, ki ne pišejo, duhovniki, ki hočejo biti kuharji, lepotni kirurgi, ki bi radi bili duhovniki, pritlikavi novinarji, ljubimke politikov, ki se imajo za intelektualke, plemiči v najem ... To je Italija, ki je izgubila boj z Italijo vélike zgodovine, umetnosti in kulture, a tudi z bolj robato in pristnejšo Italijo vélikega italijanskega filma.

Tu se morda skriva razlaga mlačnega sprejema, ki ga je film

Foto: Janus Films

doživel v domovini: mogoče je še prezgodaj, da Italiji, tej Italiji, nastavimo ogledalo. Ne smemo pozabiti na še eno pomembno dejstvo, namreč da so tisti, ki pišejo recenzije za pomembne časopise ali pa o filmih razglablajo na televiziji, po večini del prav tistega sveta, ki ga Sorrentino tako cinično predstavi.

Večno mesto

Do zdaj smo podrobneje analizirali odziv, ki ga je med kritiki in publiko sprožil Rim v *Neskončni lepoti*. Vendar pa bomo morali v iskanju odgovora na začetno vprašanje (veliki film ali komercialna iznajdljivost?) poseči v pomen, ki ga na pripovedni/ekspresivni ravni igra večno mesto v filmu.

Ali Jepu na koncu uspe najti smisel vsega, »neskončno lepoto«? Z odgovorom postreže svetnica, ki se hrani samo s koreninami, saj so »korenine pomembne«. Za svetnico je smisel v izvorih; enako kot za Jepovega najbližjega prijatelja Romana v odlični upodobitvi Carla Verdoneja, ki zapusti Rim, da bi se vrnil v kraj svojega otroštva; tako kot konec koncev tudi za Jepa, za katerega je »neskončna lepota« spomin na Eliso, njegovo prvo veliko ljubezen.

Vendar pa je v filmu prisoten še nek drugi vidik, ki je globlje-ga pomena kot koncept »neskončne lepote«: mukam posameznika, ki se je prvič primoran soočiti z lastno minljivostjo, je

zoperstavljena večnost; zgodovini človeka je zoperstavljena Zgodovina človeštva. Ta vidik pooseblja prav Rim, večno mesto, mesto z največ zgodovinskimi ostalinami na svetu. Nikakršno naključje ni, da film dobesedno uokvirjata dolgi sekvenci Rima: prva, ki nas uvede v film, se zaključí z azijskim turistom, ki se zgrudi, ker ne uspe zdržati pogleda na rimsko panoramo; druga, ki služi kot podlaga za odjavno špico, je sekvenca Rima z zornega kota reke Tibere. Ta dva prizora (v navezavi na osnovno glasbeno podlago, diegetično z navzočnostjo zbora) služita predvsem za naglaševanje nasprotja med trpljenjem in hrupom (ne le dobesedno) Jepove krize ter miru večnega, vpričo katerega se odvija vse, kar je.

Odločitev, da bo zgodba postavljena v Rim, ki so mu posvečeni številni posnetki kot pokloni njegovi veličastnosti, je bila vse prej kot priročne narave: Rim je v resnici eden od protagonistov *Neskončne lepote*. Ta Rim pa, v nasprotju s fellinijevskim (ki je v resnici obstajal in je bil fellinijevski, še preden ga je oveko-večil veliki režiser), ne obstaja v resničnosti, ampak se je rodil iz Sorrentinovega umetniškega navdiha, da bi postal popolno nasprotje Jepa Gambardelle in uokviril film, ki bo prešel v zgodovino italijanske, evropske in svetovne kinematografije. ●

Prevod: Katja Pahor